ఆణిముత్యాలు

ఇజ్జత్

భాస్కరభట్ల కృష్ణారావు

1918లో తెలంగాణ గడ్డపై పుట్టి, మంచి రచయితగా పేరు తెచ్చుకున్నారు. యుగసంధి, పూచిక పుల్లలు నవలలు, వెన్నెలరాత్రి కథా సంపుటి వీరి పేరు చెప్పగానే జ్ఞప్తికి వస్తాయి. ఆకాశవాణిలో చాలాకాలం పనిచేశారు. తెలంగాణ గ్రామీణ జీవితాలను, ఎటువంటి పరిస్థితిలోనూ నిజాయితీ వీడని ఆ ప్రాంతపు రైతుల అమాయకతను కళ్లకు కట్టినట్లు ఆయన చిత్రిస్తారు. పొందికైన వర్ణనలతో, నిగూఢమైన పరిశీలనా దృష్టితో, చక్కని శైలితో వీరి రచనలు పాఠకులను ఆకట్టుకుంటాయి. ఇజ్జత్ దాదాపు అరవై ఏళ్ల నాటి కథ.. నూతన సంవత్సర కానుకగా మా పాఠకులకు అందిస్తున్నాం.

రంగారావు ఓ నిశ్చయానికి వచ్చాడు. వెంటనే చేతి సంచిలో రెండు షర్టులు, ఒక ధోతి, ఒక బనియన్, ఒక టవల్ వేసుకున్నాడు. చెప్పులు తొడుక్కుంటుండగా. తల్లి విధవావిడ, ఎదురుపడి "ఎక్కడికి వెడుతున్నావురా?" అని అడిగింది. "అడిగావూ?" అని విసుక్కున్నాడు రంగారావు. తల్లి కిక్కురుమనకుండా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది. అప్పటికే రెండు అపశకునాలు ఎదురు పడ్డాయి. వెడుతున్న పని అవుతుందో, లేదో అనే సందేహం కలిగింది అతనికి. తీరా బయల్దేరుతూ అపశకునాలను గూర్చి ఆలోచించడం మంచిది కాదనుకున్నాడు రంగారావు. చప్పున ఇంట్లోంచి బయల్దేరాడు. వాకిలి గుమ్మం దాటాడో, లేదో ఎక్కడినించో ఒక తుమ్ము వినపడింది. తిరిగి యింట్లోకి వెడదామా అని ఒక నిమిషం ఆలోచించాడు. కాని తిరిగి వెళ్ళడానికి మనస్సు ఒప్పలేదు. నిలుచున్న చోటునించి కదిలాడు. సికింద్రాబాదు స్టేషన్ దారిపట్టాడు. స్టేషన్ చేరుకునేసరికి ఇంకా రైలు రాలేదు. టిక్కెట్టు కొని ప్లాటుఫారం మీదికి వెళ్ళాడు. ట్రైన్ అరగంట లేటని తెలిసింది.

నిప్పుకుమల్లే మెదడు రాజుకుంటున్నది; పొగలకు మల్లే ఏవో ఆలోచనలు. తన పెద్ద చెల్లెలు ఛాయ పెళ్ళికి, రెండు నెల్లు కూడా వ్యవధి లేదు. పెళ్ళి ఖర్చులు కాక, వెయ్యిన్నూట పదహార్లు కట్నం. ముహూర్తం కూడా నిశ్చయమైంది. బహుశా వివాహానికి మూడువేల దాకా ఖర్చు కావచ్చు. సంబంధం చాలా మంచిది. పెళ్ళికొడుకు బుద్ధిమంతుడు. బి.ఏ. ప్యాసైనాడు. తనకుమల్లేనే సెక్రటేరియెట్‌లో గుమస్తా ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. నెలకు వంద రూపాయల దాకా ఆదాయం వుంటుంది. ఏ బాదరబందీ లేదు. ఆ ఆదాయంతో భార్యాభర్తలు సుఖంగా కాలం గడపవచ్చు. తన దగ్గర డబ్బు లేదు. తనకి వచ్చే ఆదాయంతో భుక్తి గడవటమే కష్టసాధ్యంగా వుంది. ఇట్టి పరిస్థితుల్లో మూడువేలు తనెక్కడ తేగలడని? ఇది కాని కాలం. అప్పు ఎక్కడ పుడుతుందని? పుట్టినా, తనకు తీర్చే తాహతు లేదు. ఇచ్చేవాడు కూడా ఏమిచూసి యిస్తాడని? రఘునాథ పల్లెలో తమకు ఒక బావి, పది ఎకరాల ఖుష్కీ వుంది. బావిక్రింద ఎకరం, ఎకరంన్నర తరీ వుండవచ్చు. బావి తాకట్టు పెట్టి అయిదారు వందల రూపాయలు తీసుకు రావచ్చు. అయిదారు వందలు ఏ మూలకి వస్తాయని? అమ్మజూపితే మూడు నాలుగు వేలదాకా రావచ్చు. కాని ఆ భూమి కొనడానికి ఎవరైనా ముందుకు వస్తారో, లేదో- ఒక కాలంలో అది ఇనాం భూమి. తన తండ్రి పోయిన తరువాత, తన పేరన పట్టా అయింది. ఎందుకో ఈ మధ్య ఇనాం భూములన్నీ పట్టాలు అవుతున్నాయట. మల్లయ్య కుటుంబం, తండ్రి తాతల కాలంనించీ, ఆ భూమి సేద్యం చేస్తున్నది. "ఈ భూమిలో పుట్టి, ఈ భూమిలో పెరిగాం" అంటాడు మల్లయ్య. మనిషి దైవభక్తి కలవాడూ, నెమ్మదైన వాడూనూ. అతనికెన్నడూ తను కౌలుపత్రం వ్రాసియ్య లేదు. పట్టుపట్టి అతనూ వ్రాయించుకోలేదు. కౌలు

గింజల విషయంలో ఏదో ముఖాముఖి మాట్లాడుకోవడం, ఇంత అని ఒక నిర్ణయానికి రావడం, అతను సరేననడం. ఇదీ ఆ కాలం నించి వస్తున్న ఆ పద్ధతి. వంశపారంపర్యంగా వస్తున్న ఆ పద్ధతికి తను ఎన్నడూ విరుద్ధంగా వెళ్ళలేదు. విరుద్ధంగా నడుచుకోవల్సిన అవసరం కూడా కలగలేదు. మల్లయ్య భూమిపన్ను తనే కట్టుకుంటున్నాడు. పన్ను పోనూ సంవత్సరానికి పుట్టెడు గింజలు యిస్తున్నాడు. శివుడి మీది పూలు తప్పినా, అతను కౌలుగింజ లివ్వడం ఎన్నడూ తప్ప లేదు. కాని గడచిన రెండు సంవత్సరాల నించీ, తనకు మల్లయ్య దగ్గరినించి ధాన్యం ఏమీ రావడంలేదు. ఈ మధ్యనే అతను కూతురు పెళ్లి చేశాడు. ఖర్చులో పడ్డాడు. కాగా గోరుచుట్టుపై రోకలిపోటు అన్నట్లు పక్కనున్న కుంట గండిపడి ఆ భూమిలో ఒక సంవత్సరం నించీ ఏమీ పండడం లేదు. కుంట గండి పూడ్చడానికి, తనకు గానీ మల్లయ్యకు గానీ తాహతులేదు. కనీసం అయిదు వందల రూపాయలయినా కావాలి. కుంట పెద్దది అయితే ప్రభుత్వం సహాయమైనా పొందవచ్చు. తాలూకా కచేరీలో దరఖాస్తు యిచ్చి కూడా చూచాడు మల్లయ్య. రెవెన్యూ అధికారి వచ్చి చోటు తనిఖీ కూడా చేశాడు. అది కుంట కానిదే, అతను మాత్రం ఏమి సిఫారసు చేస్తాడని? ఏదో పెద్ద బొంద. అక్కడ వానాకాలంలో నీళ్ళు ఆగుతాయి. ఆ నీళ్ళన్నీ వరి చేసులోకి కొట్టుకొస్తాయి. ఎండాకాలంలో బావిలోని నీళ్లు వరిపొలానికి చాలవు. ఫలితం, ఏ కారులోనూ, ఆ పొలం పండడంలేదు. మల్లయ్య తనకు కొలవవలసిన ధాన్యం కొలవడంలేదు. పాపం అతను మాత్రం ఎల్లా కొలుస్తాడని- భూమిలో ఏమీ పండనప్పుడు. ప్రభుత్వం ప్రవేశపెడుతున్న భూ సంస్కరణల ఫలితంగా, అతనికి టెనెన్సీపారం దొరికింది. అతనికి కూడ ఆ భూమిలో కొంత హక్కు సంక్రమించింది. ఆ భూమినించి అతన్ని తొలగించడానికి వీలులేదు. భూమిని అమ్మదలచినా మొదట అతనికి అమ్మజూపాలి. అతను ఒకేసారి ధనం కక్కాల్సిన అవసరం లేదు. చిన్న చిన్న మొత్తాల్లో కొన్ని సంవత్సరాల వరకూ చెల్లిస్తూ వుండవచ్చు. అతని పరిస్థితి ఏమాత్రం బాగు లేదు కనక. అతను ఆ భూమిని కొనుక్కోకపోవచ్చు. పైగా అతనికి కూటికీ, గుడ్డకీ వెళ్ళడంలేదని వినికిడి.

ఐనా భూమిపై తనకుగల హక్కుని వదులుకుంటాడా? భూమి వదులుకొని రాజీనామా యిస్తాడా? అసాధ్యం- భూమీ వదులుకోడు- రాజీనామా యివ్వడు. కాగా కౌలుగింజలు కొలువడు. ఈ రైతులకి భూమి అంటే అంత మమకారం ఎందుకో?

మొదట కౌలుగింజల విషయంలో వత్తిడి కలుగ జేయాలి. అతను ఎల్లాగూ యివ్వలేడు. ఆ తరువాత గొడ్డో, గోదో వేలం వేయడానికి ప్రయత్నించాలి. అప్పులవాళ్ళ బాధ పడలేక, ఇటీవలనే అతను రెండు కోడెలు అమ్ముకున్నాడట. ఇక మిగిలితే ఒకటీ అర గొడ్డు మిగిలి వుండవచ్చు. ఉన్న ఒక్క గొడ్డు వేలం వేయడానికి పూనుకుంటే అతను బెంబేలు పడిపోతాడు. కాళ్ళ బేరానికి వస్తాడు. అప్పుడు నెమ్మదిగా భూమికి రాజీనామా యివ్వమని నచ్చజెప్పి ఒప్పించాలి. మొదట ఒప్పుకోడు. ఎకరమో, అరో ఖుష్కీ దాన మిస్తానంటే ఒప్పుకోవచ్చు. అప్పుడు భూమి అమ్మకానికి చూపితే నాలుగురాళ్ళు వస్తాయి. తన గండం గట్టెక్కుతుంది. ఈ వ్యవహారమంతా ఎంతో చాకచక్యంతో నడపాలి. దీనికి కరణం రామచంద్రయ్య సహాయం తనకు యెంతైనా అవసరం. రఘునాథపల్లెకు వెళ్ళగానే అతన్ని ముందు కట్టుకోవాలి. ఇల్లాంటి దగుల్బాజీ వ్యవహారాల్లో అతను దక్షుడు. అతనికి ఏదో ఆశపెట్టి వ్యవహారం సానుకూలం చేయించుకోవాలి. గుట్టుగా గ్రామం నించి బయటపడాలి. దానితో ఆ గ్రామానికీ తమకూ

వొంటి మీద పొద్దు పొడుపు

మా వూరి కొండ బోడులా
కన్నీళ్లకు కొంచెం కూడా కదలదీ లోకం
అదే కొండబోటికి భుజమానించి తోస్తే
వొంటిమీద ముత్యాలై
ఉబికొచ్చే వొళ్ళో చెమట చుక్కా
తిరిగే భూగోళమే!

ఆకు చివర మంచు బొట్టులా
వొంటిమీద చెమట బొట్టు
నిలబడ్డా అందమే
జారిపడుతున్నా అందమే!

జారిపడ్డ చెమట చుక్క
నా శక్తికి దప్పు కాకపోతుందా?
విత్తనమై కొత్తతరం వొడిగా యిక మారదా?

వొంటిమీద చెమట బొట్టూ
నింగిలోని సూర్యుడూ కవల పిల్లలే!

-విద్యాసాగర్ అంగళకుర్తి

మధ్యగల సంబంధ బాంధవ్యాలు తెగతెంపులవుతాయి.

రఘునాథపల్లె, తెలంగాణాలో ఒక మారుమూల లోని కుగ్రామం. ఆ గ్రామం ఇంకా సభ్యతకు కన్ను విప్పలేదు. భూ సంస్కరణలకు సంబంధించిన వార్తలు ఇంతవరకు అక్కడికి ప్రాకలేదు. నాలుగు రోజులవుతే పరిస్థితులు ఈ విధంగా వుండవు. విషమ పరిస్థితులు ఏర్పడకముందే, వున్న ఆ కాస్త భూమి అమ్ముకోవడం శ్రేయోదాయకం. నాలుగు రోజులయితే భూముల ధరలు మరీ పడిపోతాయి. దున్నేవాడికే భూమి అనే నినాదం అక్కడక్కూడా ప్రాకుతుంది. అప్పుడు భూములు కొనడానికి రైతులెవ్వరూ ముందుకు రారు. భూమి అమ్మివేయడం యిప్పటికే ఆలస్యమైంది. ఇంకా జాప్యంచేస్తే అసలుకే మోసం వస్తుంది. ఛాయ పెళ్ళి నిశ్చయించుకోవడం మంచికే వచ్చింది. లేకపోతే భూమి అమ్మవలసిన అవసరం అసలు ఏర్పడేది కాదు.

రంగారావు మానసికంగా ఒక గడ్డు సమస్యను పరిష్కారం చేసి, స్టేషన్ గడియారం కేసి చూచాడు. పదిగంటల అయిదు నిమిషాలు అయింది. పదిగంటలకి తను ప్లాటుఫారం మీదికి వచ్చాడు. ఒక అయిదు నిముషాల్లో రఘునాథపల్లె చుట్టివచ్చాడు. ఎందుకో, రంగారావుకు మానసిక కాలానికీ, భౌతిక కాలానికీ ఎంతో తేడా కనపడింది. మానసిక కాలం ఇట్టే వాయు వేగంగా పరుగెడుతుంది. భౌతిక కాలం ఉన్నచోటునే ఉండిపోతుంది. ఒకవేళ నడచినా మందకొడిగా నడుస్తుంది. ఈ భేదం ఎందుకుంటుందో అతనికేమీ అర్థం కాలేదు.

రైలు.. బస్సు.. కాలి నడకను ప్రయాణం చేసి రంగారావు సాయంత్రానికల్లా రఘునాథపల్లె చేరుకున్నాడు. తెచ్చిన చేతి సంచి తమ షాహుకారు ఇంట్లో పడేసి, కాళ్ళూ చేతులూ కడుక్కొని, తిన్నగా కరణం రామచంద్రయ్య యింటికి బయల్దేరాడు. రామచంద్రయ్య యింటి వాకిలి గుమ్మానికి రెండు వేపులా రెండు పెద్ద అరుగులున్నాయి. రామచంద్రయ్య ఒక అరుగుమీద కూర్చొని ఒక రైతుతో ఏదో వ్యవహారాన్ని గూర్చి మాట్లాడుతున్నాడు. తనను చూడడంతోనే చేతులు జోడించి "రండి, పంతులుగారు, ఇదేనా రాకడ?" అని పరామర్శించాడు. రంగారావు "దీర్ఘాయుష్యమస్తు" అని, ఏవో కుశల ప్రశ్నల్లోకి దిగాడు. రామచంద్రయ్య ఇంగితం గ్రహించి ఏవో నాలుగు మాటలు చెప్పి, తనతో కూర్చున్న రైతును పంపించి వేశాడు. ఆ వెంటనే రంగారావు వేపు తిరిగి "ఇంక చెప్పండి" అన్నట్లు చూచాడు.

తను ఏ పనిమీద ఆ గ్రామానికి వచ్చిందీ, రంగారావు సవివరంగా చెప్పాడు. "మీ సహాయం లేకపోతే, ఈ పని ఏ మాత్రం సానుకూలం కా"దనికూడా హెచ్చరిక చేశాడు అతను.

"దానికేమిలెండి, ఉదయమే మల్లయ్యని పట్టి తెప్పిద్దాం" అన్నాడు రామచంద్రయ్య జవాబుగా.

"అల్లా అంటే కుదరదు- ఇది మీరు మీ స్వంత పనిగా భావించాలి. మల్లయ్యతో రాజీనామా యిప్పించి, మంచి ధరకు ఆ భూమిని కాస్తా అమ్మించి పెట్టాలి" అని రామచంద్రయ్య చేయవలసిన పనిని విస్పష్టపరిచాడు రంగారావు.

"ముందు మల్లయ్య దగ్గరినుంచి రాజీనామా రాబట్టుకోవడం, మనకు చాలా ముఖ్యం- ఆ తరువాత భూమి అమ్మకం అంటారా? అది అవలీలగా నిమిషాల్లో జరిగిపోతుంది. ఈవూరి రైతుల దగ్గర మంచి ధర పలకకపోతే, పొరుగూళ్ళనించి రైతుల్ని పిలిపించుదాం" అన్నాడు రామచంద్రయ్య రాజీనామాకి సంబం

సంక్రాంతి శోభ

వచ్చింది సంక్రాంతి
సంబరాలు తెచ్చింది
ముంగిట వేసిన ముత్యాల ముగ్గులు
రంగు రంగుల రతనాల రంగవల్లులు
ముగ్గులు తీర్చిదిద్దిన గొబ్బెమ్మలు
ప్రాచీన కళా సంస్కృతికి దీపికలు
భోగిమంటల చిటపటలు
సుఖదుఃఖాల జీవితాలకు చిహ్నాలు
సంక్రాంతి రసవైభవ దీపికలు
మధుర మకర సంక్రాంతి తోరణాలు
డూడూ బసవన్నల కూనిరాగాలు
గంగిరెద్దుల మేళతాళాలు
మకర సంక్రమణ రాకకు స్వాగతాలు
సంక్రాంతి శోభకు సరికొత్త కాంతులు
మహిళల జీవితాన విరిసిన వసంతం
పౌష్యలక్ష్మి కాంతుల పసిడి క్రాంతి
ప్రకృతి కాంతుల వసంత సంక్రాంతి
మధుర సంక్రాంతి మకర సంక్రాంతి.

-వై.కె.

ధించిన వ్యవహారానికి ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత యిస్తూ.

"ఈ వ్యవహారంలోంచి నన్ను ఎల్లాగైనా గట్టెక్కించండి. మీ చేతులతోనే ఛాయ పెళ్ళి చేసినవారవుతారు. కాగా మీ కష్టం నేనేమీ ఉంచుకోను. అణాపైసలతో సహా చెల్లించుకుంటాను" అన్నాడు రంగారావు, చల్ల కొచ్చి ముంత దాచుకోవడం దేనికనే ధోరణిలో.

తను రెండు వందల రూపాయలు రామచంద్రయ్యకు యిచ్చేటట్టూ, అతను మల్లయ్య దగ్గర రాజీనామా యిప్పించి, ఆ పొలం, మూడువేలూ, నాలుగు వేలకి మధ్య అమ్మించి పెట్టేటట్టూ, అన్ని విషయాలు ముఖాముఖిగా మాట్లాడుకొని, రామచంద్రయ్యతో రంగారావు ఒక ఒప్పందానికి వచ్చాడు.

"ఈ రాత్రికి మీరు నిశ్చింతగా వుండండి. రేపీ పాటికి మీ వ్యవహారం ఫైనల్ కాకపోతే, నన్ను మారు పేరు పెట్టి పిలవండి" అన్నాడు రామచంద్రయ్య చివరి మాటగా.

"అయితే, నా కింక సెలవిప్పించండి" అని లేచాడు రంగారావు.

"శలవు, నమస్కారాలు" అంటూ రామచంద్రయ్య కూడా లేచాడు అరుగుమీదినించి.

"దీర్ఘాయుష్యమస్తూ" అని కదిలాడు రంగారావు అక్కడినించి. మరునాడు ఉదయం ఎనిమిది గంటలకల్లా రంగారావు కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని, టీ తాగి, కరణం రామచంద్రయ్య యింటికేసి వెళ్ళాడు. రామచంద్రయ్య తన యింటిముందు అరుగు మీద కూర్చొని వున్నాడు. అప్పటికే కావలివాడిని పంపి, మల్లయ్యని పట్టి తెప్పించాడు. ఎందుకో రంగారావుకు ఎడమకన్ను అదిరింది. నిర్లక్ష్యంగా ముందుకు నడిచి, వెళ్ళి అరుగుమీద కూర్చున్నాడు. రామచంద్రయ్య నమస్కారానికి "దీర్ఘాయుష్యమస్తూ" అని ఆశీర్వదించాడు.

రంగారావుని చూసీ చూడడంతోనే "దండాలు పంతులుగారూ" అన్నాడు మల్లయ్య- ఎందుకో. రంగారావు జవాబుగా "దీర్ఘాయుష్యమస్తూ" అని అనలేక పోయాడు.

"రెండు సంవత్సరాల నించి కౌలుగింజలు కొలవ దంలేదు. పంతులు బాకీ గల్లా (ధాన్యం) కోసం వచ్చాడు పట్నం నించి. వెంటనే గల్లాయిచ్చి వ్యవహారం ఫైనల్ చేసుకో" అన్నాడు రామచంద్రయ్య నాందీ ప్రస్తావనగా మల్లయ్య నుద్దేశించి.

"ఇప్పుడు గల్లా యాడికెల్లి ఎల్లుతది దొరా నా దెగ్గర- నాలుగు రోజులాగితే మొత్తం గల్లా గొలుస్త" అన్నాడు మల్లయ్య దీనంగా.

"రేపు, రేపు అంటూ రెండు సంవత్సరాలు దాటేశావు. ఇంకా ఎన్నేళ్ళు బ్రాహ్మలకి ఎగనామం పెడతావు?" అని అడిగాడు రామచంద్రయ్య నిక్కచ్చిగా.

"కుంట గడ్డి పడ్డది- పొలంలో చారెడిత్తులు (గింజలు) పండుతులేవు. బాయిబెట్టిబడి పోతున్నది. ఇంక యాడికెల్లి గొలుస్త దొర గల్ల?" అని మల్లయ్య సంగతి సందర్భాలు వివరించాడు.

"బొత్తిగా లాభం లేకపోతే బావి వదిలేసెయ్యి- ఇంకెవరికైనా కౌలుకిచ్చుకుంటాడు పంతులు" అని సూచించాడు రామచంద్రయ్య.

"ఆ బాయికాడ బుట్టి, ఆ బాయికాడ బెరిగిన- సస్తే ఆ బాయి గడ్డమీదే సావాలె. గిప్పుడు (ఇప్పుడు) యేమి మొకం బెట్టుకొని వదిలెయ్య మంటవు దొరా?" అని అడిగాడు మల్లయ్య సూటిగా.

ఆ ప్రశ్నకి రంగారావు మనస్సు కలుక్కుమంది. కాని అతను ఏమీ కల్పించుకోలేదు మధ్యలో.

"నీ వెధవ వేషాలు నా దగ్గర సాగవు. కొలిస్తే బాకీ గింజలు వెంటనే కొలువు. లేకపోతే వెంటనే భూమికి రాజీనామా యివ్వు" అని నిష్కర్షగా చెప్పాడు రామచంద్రయ్య.

"మా తాతలకాడినించి ఆ బాయి జేస్తున్నం. గిప్పుడు బాయి యిడిసిపెట్టి యాడికిపోను దొరా?" అని అడిగాడు మల్లయ్య. తనకేదైనా బ్రతుకుతెరువు చూపించమన్నట్లుగా, జాలిగా. ఆ వాక్యానికి రంగారావు హృదయం అమాంతంగా కరిగింది. "వీడిని పీడించడమెందుకు, వదిలివేతమా" అనుకున్నాడు మనస్సులో- కాని ఛాయపెళ్ళి, ఒక పెద్ద సమస్యగా మారి, అతని కళ్ళముందు ఆకాశం ఎత్తున లేచింది. దానితో రంగారావు హృదయం చప్పున గడ్డ కట్టింది.

"పోనీ, సొమ్మూ సంబంధం, గొడ్డూ గోదా ఏమైనా వుంటే వెంటనే అమ్మి బాకీ చెల్లించు" అన్నాడు రామచంద్రయ్య మల్లయ్యని.

"నాతాన (దగ్గర) సొమ్ము, గిమ్ము యాడుంది దొరా- పొల్ల (అమ్మాయి) పెండ్లికి వలిశంత అప్పు జేసిన- అప్పులోళ్లువచ్చి, రెండు కోడెలు గొటుక పోయిన్రు. ఒక యెద్దు నాందిని సచ్చింది. గిప్పుడు ఒక బక్క దున్న పోతున్నది నాతాన" అన్నాడు మల్లయ్య జవాబుగా.

"వీడు మంచి మాటలతో ఏమాత్రం వినేట్టు లేదు.

ఇంక చూస్తారెందుకు? వంగబెట్టి వీపుమీద బండ పెట్టండి" అని రామచంద్రయ్య ఆగ్రహావేశంతో కావలి వాళ్ళని ఉద్దేశించి అన్నాడు.

"నీ కాలుమొక్కుత (కాళ్ళకు మ్రొక్కుత) నా ఇజ్జత్ (పరువు) తీయకు దొరా, నా ఇజ్జత్ తీయకు దొరా" అని కంటనీరు పెట్టాడు మల్లయ్య. ఇద్దరు కావలివాళ్ళు మల్లయ్యని పట్టుకొని, అతన్ని వంగబెట్టి, వీపుమీద ఒక బండ పెట్టారు. మల్లయ్య వాళ్ళని ఏమీ ఎదిరించ లేదు. యజమానికి మచ్చికపడ్డ గొడ్డుకుమల్లే లొంగి పోయాడు ఆ యిద్దరికినీ- ఆ తరువాత మల్లయ్య అవమానంతో ఇటూ, అటూ ఎవ్వరినీ చూడలేదు. నేలకేసి చూస్తున్న అతని మొహం నేలకేసి చూస్తూనే వుండిపోయింది. భూమిపైన ఏకధారగా అశ్రువులు రాలడం మొదలెట్టాయి.

రామచంద్రయ్య ఆ వ్యవహారాన్ని అంతటితో తాత్కాలికంగా ఆపి, ఇంకొక వ్యవహారంలోకి దిగాడు యాంత్రికంగా.

రంగారావు మొహంలో కత్తివేసినా నెత్తురు చుక్క లేదు. కూర్చున్నవాడు కూర్చునే వుండిపోయాడు.

కొంతసేపటికి కడవలతో నీళ్ళు పోసినట్లు, మల్లయ్యకి, చెమటలు కారడం మొదలెట్టాయి. అవ మానభారంతో కరిగి నీరౌతున్నాడా అనిపించింది రంగారావుకు. అతను మల్లయ్యకేసి చూడడం మాని, ఇంకొకవేపు చూడడం ఆరంభించాడు.

మల్లయ్యకి మరీ నీరసం ఎక్కువైంది. దానితో తల తిరగడం ఆరంభించింది. కళ్లు చీకట్లు కమ్మాయి. వెం టనే స్పృహతప్పి కుప్పగా కూలాడు మల్లయ్య బండతో సహా.

మల్లయ్య పడిపోవడంతోనే, అక్కడున్న ప్రజ మల్లయ్య చుట్టూ మూగింది. కొందరు అతన్ని ఎండ లోంచి నీడకి తీసుకువెళ్ళడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. మరి కొందరు "వద్దు, వద్దు" అని వారిస్తున్నారు.

మల్లయ్య పడిపోవడంతోనే, రంగారావు, రామ చంద్రయ్యలు, అమాంతంగా అరుగుమీదినించి క్రిందికి దూకి, అతను పడిపోయిన చోటుకి పరుగెత్తారు. ఊపిరి సలుపదేమోనని భయపడి, జనాన్ని కొంచెం దూరంగా జరిపారు. ఒకరిని నీళ్ళ కోసం పరుగెత్తించారు. ఇంకొకరిని అతని భార్య దగ్గరికి తరిమారు.

మొహంమీద నీళ్ళు చల్లిన కాసేపటికి కొద్దిగా స్పృహ వచ్చింది మల్లయ్యకు.

"ఇజ్జత్ పోయింది. ఇంక బతికేమి లాభం?" అంటూ గొణుక్కుంటున్నాడు మల్లయ్య ఆ మైకంలోనే.

రంగారావుకి, ఆ గొణుగుడికి కళ్ళనీళ్ళ పర్యంత మైంది.

"పాపం- పట్టుమని పది మెతుకులు తిని ఎన్ని రోజులైందో?" అంటున్నారు ఎవ్వరో ఆ గుంపులో.

ఆ వాక్యం రంగారావు చెవిన పడింది. మల్లయ్య అంత బీదరికం అనుభవిస్తున్నాడని అతనికి తెలియదు.

ఇంతలోనే మల్లయ్య భార్య, మల్లి- "ఏమైంది మామా?" అని గొల్లున ఏడుస్తూ అక్కడికి పరుగెత్తు కొచ్చింది. మల్లిని చూడడంతోనే చుట్టూ మూగిన జనం దానికి దారి యిచ్చారు.

మల్లి, మల్లయ్యని సమీపించి చెంబులోని నీళ్ళు చేతితో మొహంమీద వత్తుగా చల్లింది. కొంగుతో మల్లయ్య మొహం తుడ్చింది.

"ఇజ్జత్ పోయింది పిల్లా" అంటున్నాడు మల్లయ్య. ఇంతలోనే ఎవరో వేడి పాలు తీసుకువచ్చి, మల్లికి అందించారు. మల్లి పాలగ్లాసు మల్లయ్య నోటిదగ్గరికి తీసుకువెడితే, అతను వద్దన్నట్లు మొహం తిప్పు కున్నాడు.

"మల్లయ్యా! కాసిన్ని పాలు తాగు" అని అన్నాడు రంగారావు. గుంపులో ఒకరిద్దరు కూడా అదేమాట అన్నారు. కాని మల్లయ్య వాళ్ళ మాటలు వినిపించుకో లేదు. పాలు తాగనూ లేదు.

"లే మామా మనింటికి పోదాం లే" అని మల్లి, తన మెడచుట్టూ అతని చెయ్యి వేసుకొని, మల్లయ్యని నెమ్మదిగా లేపింది. మల్లయ్యని లేపడంలో మల్లికి యిద్దరు ముగ్గురు మనుషులు సహాయం చేశారు.

"పోదాం పా పిల్లా" అంటూ నెమ్మదిగా కదిలాడు మల్లయ్య.

నెమ్మదిగా నడిపించుకుంటూ, మల్లి, మల్లయ్యని యింటికి తీసుకెళ్ళింది. రంగారావు కూడా మల్లయ్య యింటిదాకా వెళ్ళి వచ్చాడు.

"జఠంత గట్కు తాగుతావు మామా" అని అడి గింది మల్లి, ఎక్కడివాళ్లు అక్కడికి వెళ్లిపోగానే.

"గింజలు యాడికెల్లి దీసుకొచ్చినవు?" అని అడి గాడు మల్లయ్య. మల్లిని ఆదురతగా.

"యెల్లవ్వ జఠన్ని సజ్జగింజలు పెట్టింది" అన్నది మల్లి సమాధానంగా.

"నా కొద్దు పిల్లా నా మనస్సు బాగాలేదు. నువ్వు జఠంత దాగి, బుడ్డోడికి పెట్టు" అని అన్నాడు మల్లయ్య.

"నిన్న పొద్దుగల్లి దాగిన గట్కు– జర్రంతా దాగు మామా!" అని మల్లి ప్రాధేయపడ్డది.

మల్లి మాటని తోసెయ్యలేకపోయాడు మల్లయ్య. ఏదో ఎంగిలి పడ్డాడు ఆ పక్కమీదే, మల్లిని సంతృప్తి పరిచే ఉద్దేశంతో...

తండ్రిని, ముగ్గురు నలుగురు మనుషులు పట్టుక రావడంచూచి, ఏదో జరిగిందని ఊహించి, క్షణం యింట్లో వుండని మూడేళ్ళ కుర్రవాడు రామయ్య, ఆనాడు తండ్రి పక్క దగ్గరినించి కదలలేదు.

"నేను పెద్దల ఇజ్జత్ పోదగొట్టిన–బుడ్డోడా నువ్వన్న నిలబెట్టాలె" అన్నాడు మల్లయ్య బుడ్డోడిని దగ్గరికి తీసుకుంటూ.

"ఏందీ మామా ఆ మాటలు?" అంది మల్లి కళ్ళల్లో నీళ్ళు నింపుకుంటూ–

మల్లయ్య కాసేపు మధ్యాహ్నం పడుకోవడానికి ప్రయత్నించాడు. కాని అతనికి ఏమాత్రం నిద్రపట్ట లేదు. ఉండి వుండి, ఉదయం జరిగిన సంగతులే మాటిమాటికీ జ్ఞాపకం రావడం మొదలెట్టాయి అత నికి. పక్కమీద ఇటూ, అటూ పొర్లుతూ కాలం గడి పాడు.

సాయంత్రం చీకటి పడుతుండగా పక్కమీదినించి లేచాడు మల్లయ్య.

"యాడికి మామా?" అని మల్లి అడుగుతూనే వుంది. కాని మల్లయ్య, మల్లి మాట వినిపించుకోలేదు. ఒక యిత్తడి చెంబు చంకలో పెట్టుకొని, భుజాల మీది నించి చెంబు కనబడకుండా ఒక దుప్పటి కప్పుకొని, నీరసంగా యింట్లోంచి బయల్దేరాడు మల్లయ్య. అతను ఎక్కడికి వెడుతున్నదీ మల్లి ఇట్టే గ్రహించింది. "మనస్సు బాగాలేదు. పోనియ్యి" అనుకొని మౌనం వహించింది మల్లి.

రాత్రి ఎనిమిది దాటిన తరువాత మల్లయ్య యింటికి తిరిగి వచ్చాడు. చెంబు తిరిగిరాని సంగతి మల్లి ఇట్టే పసికట్టింది. చెంబు కుదువబెట్టి భర్త తాగి వచ్చాడన్న సంగతి అవలీలగా తెలుసుకుంది.

"పిల్లా, బుడ్డోడు పండుకున్నడా?" అని అడిగాడు మల్లయ్య వచ్చీ రావడంతోనే.

"ఆఁ" అంది మల్లి జవాబుగా.

"నువ్వు బుక్కెడు గట్కు తాగినవా" అని అడిగాడు మల్లయ్య ఆతురతతో.

"ఇంక గట్కు యాడిది మామా? యెల్లవ్వతాత దెచ్చిన గింజలు పొద్దునట్టె అయిపోయినయి" అంది మల్లి అనునయంగా.

పోనీలే. ఈ పూటకు మనకు ప్రాప్తం లేదు" అన్నాడు మల్లయ్య వేదాంతి ధోరణిలో.

"పిల్లా!"

"ఊఁ"

"ఒక మాట జెపుత యింటావు?"

"ఏంది మామా?"

"పొల్ల పెండ్లికి దుచ్చినచీర గట్టుకొనీ, జెర్ర ఆ

ఎప్పుడైనా సరే

దినుసులన్నీ నూరి
యింత ముద్ద చేసినట్టు.
రసికారుతున్న పుళ్ళను కడిగి
మంచి మందు రాసినట్టు.
ప్రపంచం మీద పడబోతున్న
పెనుముప్పును ఊహించి
ఒక పర్వతాన్ని
నెత్తిమీద కెత్తుకున్నట్టు
వుండాలి కవిత్వమంటే.
తెల్లారగట్ల లేచి
నాలుగు మైళ్ళు నడిచి వచ్చినవాడి
శరీరానికి
చెమట పట్టించినట్లుండాలి.
కసరత్తు చేసిన వాడికి పట్టిన
కండలా వుండాలి.
దప్పికేసిన వాడికి అందించిన
కుండలోని నీరులా వుండాలి
చిన్నదో పెద్దదో
సంక్షేమ హాస్టల్‌లోని
పిల్లల కోసమే కదా అని
రుచినా శుచిగా లేకుండా
వండిన ఆహారంలా వుండకూడదు.
ఎవడి కవిత్వమైతే
మధురంగా వుండి
దాహబాధను రెట్టింపు చేస్తుందో
మళ్ళీ మళ్ళీ తాగేలా చేస్తుందో
అటువంటి కవిత్వమే రావాలి
అటువంటిదే కావాలి.

–మాధవీ సనారా

అద్దాల రయికె దొడుక్కో" అన్నాడు మల్లయ్య ప్రేమ ఉట్టిపడుతున్న కంఠంతో.

"ఊరు పొద్దుగూకలేదు. ఏంది మామా యీ సరసాలు" అని ప్రణయకోపాన్ని నటించింది మల్లి.

"కట్టుకోకపోతే బుడ్డోడి మీద ఒట్టే" అని బలవంత పెట్టాడు మల్లయ్య.

విధిలేక మల్లి అమ్మాయి పెళ్ళినాడు తనకు భర్త తెచ్చిన ఆకుపచ్చ చీర కట్టుకొని, అద్దాల రవిక తొడుక్కుంది. వొయ్యారంగా వచ్చి పక్కలో వాలింది.

"వనలచ్చిమి వోలున్నవు" అన్నాడు మల్లయ్య, మల్లిని గట్టిగా ముద్దుపెట్టుకొంటూ.

"బుడ్డోడు పండుకున్నడో, లేదో జఙ్రసూదు" అని హెచ్చరిక చేశాడు మల్లయ్య కొద్దిసేపటికి.

"మెసల్తున్నడు మామా!" అని అంది మల్లి కొంటెగా.

మల్లయ్య ఒక నిమిషం పాటు కుర్రవాడిని పరీక్షించి చూచాడు. కుర్రవాడు వొళ్లు తెలియకుండా నిద్రపోతూ వుండడం గమనించి, అతని మనస్సు కుదుటబడింది.

"అబద్ధాలాడుతున్నావ్ పిల్లా."

"లేదు మామా, పండుకో లేదనుకున్నా."

"పిల్లా! నీయన్ని దొంగ ఎత్తులే"

డాబులు

నాడు బిల్లు పే చేయడం
రివాజు మగవారికి
నేడు బిల్లు పే చేయడం
మోజు మగువలకి.

ద్విపాత్రాభినయం

అమ్మ కవిత
లల్లేస్తుంది.
ఎన్ని కూరలు మాడాయో
పిల్లలనడిగితే తెలుస్తుంది.

సందేశం

వీణ మ్రోగే వరకు తెలియదు
వేళ్ళ చివర సంగీతం దాగుందని
కరచాలనం చేసేంత వరకు తెలీదు
ఒకరికొకరు మరొకరి మనసు మ్రోగుతుందని.

–డా॥ జరీనా బేగం

ఆ వాక్యానికి మల్లి ఆకాశం ఎత్తున ఉప్పొంగి పోయింది...

రాత్రి రెండు జాముల తరువాత మల్లయ్య చడీచప్పుడూ లేకుండా పక్కమీద నించి లేచాడు. మల్లి పక్కలో మైమరచి నిద్రపోతున్నది. చీకూ చింతా లేకుండా కుర్రవాడు నిద్రపోతున్నాడు. మల్లయ్య తిన్నగా కుర్రవాడి మీదికి వాలి, అతన్ని తేలికగా ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. మల్లి లేస్తుందేమోననే భయం కొద్దీ ఆమె దగ్గరికి వెళ్ళలేదు. దూరంగా వుండి తదేక దీక్షగా ఆమె మొహంలోకి ఒక నిమిషంపాటు పరికించి చూచాడు. ఆ తరువాత ఒక తాడుతో సహా నెమ్మదిగా పక్కగదిలోకి వెళ్లాడు. గది తలుపులు బంధించి వేశాడు. ఇంక ఆ గదిలోంచి వెలుపలికి రాలేదు.

మల్లి తెల్లవారు జామున మగత నిద్రలో అలవాటు ప్రకారం పక్క తడిమి చూసుకుంది. పక్క ఖాళీగా వుండడం గమనించి, దిగ్గునలేచి కూర్చుంది. అవతలికెళ్ళాడో ఏమోనని కాసేపు భర్తకోసం నిరీక్షించింది. ఎంతకూ రాకపోవడంతో లేచి యిల్లంతా వెతికింది. పడమటిగది లోపల గడియవేసి వుండడం గమనించి, ఒక్కసారే గొల్లుమంది. ఆ ఏడ్పులకి పొరుగునవున్న నాలుగు యిళ్ళవాళ్ళూ మల్లి యింట్లో పోగైనారు. పడమటి గది తలుపులు బద్దలుకొట్టారు. మల్లయ్య లోపల దూలానికి వ్రేలాడుతూ వున్నాడు.

"ఇజ్జత్ పోయింది. పాపం మల్లయ్య ఆత్మహత్య చేసుకున్నాడు" అన్నారు అందరూనూ. మల్లి ఏడ్పులు ఊరంతా ప్రతిధ్వనించాయి.

రెండు రోజులవరకూ, రఘునాథపల్లె పోలీసు అధికారుల రాకపోకలతో హడావుడిగా వుండింది.

ఎవ్వరి ప్రేరణతో కూడా ఆ ఆత్మహత్య జరగలేదని నిరూపించడానికి, రామచంద్రయ్య తలప్రాణం తోకకు వచ్చింది. రంగారావు, రామచంద్రయ్యలు చెరి రెండు వందలు తడిపి ఎక్కడి వ్యవహారం అక్కడ సర్దేశారని ఆ వూళ్ళో గిట్టనివాళ్లు చెప్పుకుంటారు.

బ్రతుకుజీవుడా అని నాలుగు రోజుల తరువాత రంగారావు తిరిగి పట్నం చేరుకున్నాడు. "ఊరికి వెళ్ళావేమో, ఏమైందిరా?" అని తల్లి అడిగితే "ఛాయకి పెళ్ళి అయ్యే యోగం లే"దని నిక్కచ్చిగా చెప్పాడు. మీ సంబంధం మాకు నచ్చలేదని తెలుపుతూ పెళ్ళికొడుకు వాళ్ళకి ఉత్తరం వ్రాసి పడేశాడు రంగారావు.

ఇప్పటివరకూ ఆ పొలం అమ్ముడుపోలేదు. ఛాయ పెళ్ళి ఇంతవరకూ జరగనూలేదు.